

lását is – fel kell használnunk, hogy közelebb kerüljünk ahhoz az állapothoz, amikor végre azt mondhatjuk, hogy megszabadultunk a múlt nyomasztó terheitől, és bizakodva tekinthetünk a jövőbe. A múlt hosszú árnyéka lassanként elhúzódik a fejünk felől, és nem szenvedünk a kínos emlékektől. A múlt nem egyszerűen a politikai harc terepe lesz, hanem a közös gondolkodásé arról, hogy közös múltunk hogyan előlegezi meg a jövőnket, amelyet magunknak szeretnénk. A helyzet az, hogy úgy tűnik, Magyarországon ez a folyamat éppen csak elindult, de az utóbbi években még csak mintha nem is ebbe az irányba mennénk. (Jaffa)

BALOGH LÁSZLÓ LEVENTE

Frankofón képregénykutatás nyolc felvonásban

MAKSA GYULA: *KÉPREGÉNYEK KULTÚRAKÖZI ÁRAMLATOKBAN*

A képregény ma már nem nevezhető vakfoltnak a hazai média- és kultúratudományban. Rengeteg itthoni kutatója van, és évente több tucat magyar nyelvű publikáció születik ezen a területen. Maksa Gyula azonban mégis talált egy vakfoltot: a frankofón médiatudomány és Comic Studies eredményeinek tolmácsolójaként olyan területen járatos, amelynek jelentős része ismeretlen a hazai kutatók és a nagyközönség számára, hiszen a szakirodalmak többsége nem kapott nemhogy magyar, még angol fordítást sem. A szerző unikális érdeklődése különösen élesen rajzolódik ki új, *Képregények kultúraközi áramlatokban* című kötetében.

Maksa Gyula könyvének legnagyobb erénye, hogy nemcsak rálátást nyújt az általa behatóan ismert területre, hanem francia elméleteket és tudományos paradigmákat is meghonosít Magyarországon. 2010-es, *Változatok képregényre* című kötetéből elsősorban a medianarratológia egyes aspektusait ismerhettük meg, ezúttal az ismeretterjesztés (bár már a korábbi könyve is foglalkozott vele) és a média-geopolitika egyes elméleteibe kapunk mélyebb betekintést. A kötet mégis mindezek előtt képregénytudományos: a szerző elsősorban a francia-belga(-svájci) bande dessinée-ben (BD) járatos, de a kiadvány címéhez hűen kitekint más európai képregényekre, a japán mangára, a magyar, sőt az afrikai képregényre is, így érdekes olvasmány lehet azok számára, akik a Magyarországon jóval nagyobb láthatóságnak örvendő amerikai comicson túl is kíváncsiak a médiumra.

A kötet nem klasszikus értelemben vett monográfia, inkább tanulmánygyűjtemény. A *Képregények kultúraközi áramlatokban* oldalain a szerző a 2011 óta megjelent szövegeit gyűjtötte össze és gyúrta egybe. A publikációk ily módon való összerendezése a tudományos közegben bevett gyakorlatnak számít, ám ennek eredményeként a kiadvány nem teljesen koherens, hanem kissé mozaikszerű: az egyes alkotóelemek nem feltétlenül ugyanazzal a hozzáállással készültek, igen változatos elméleti összetettségek, így nem mind hat egy egységes gondolatmenetű könyv alkotórészként. Mindezt jól illusztrálja, hogy minden egyes tanulmánynak

külön hivatkozásai vannak. A mozaik darabkái, ha nem is mindig tökéletesen, de – köszönhetően a szerző érdeklődésének és a referenciáknak – illeszkednek egymáshoz, és szépen kirajzolják a kortárs francia média- és képregénytudomány aktuális állapotát, valamint elsősorban a BD, másodsorban pedig a manga és a magyar képregény helyzetét az elmúlt évtizedben. Az ilyen gyűjteményes kötetek gyakori hátulütője, hogy a(z) esetünkben akár fél évtizedes) helyzetértékelések, felvázolt pillanatképek, okfejtések túlhaladottá válhatnak. Itt-ott elavult ugyan néhány gondolatmenet (ami a kortárs jelenségekkel foglalkozó médiatudományban gyakran megesik, hiszen folyamatosan változik a minket körülvevő médiatér), de szerencsére a szerző ezt általában érzékeli, és ha nem is bolygatja meg különösebben a kész szövegeket, azért megjegyzések formájában reflektál az eredeti megjelenés óta eltelt időre. A gyűjteményes kötet sajátosságaiból fakadóan kikerülhetetlen némi redundancia is: egyes gondolatok, példák (igaz, más-más kontextusban, de) újra és újra felbukkannak.

A szövegek a tudományos értekező próza spektrumán belül széles skálán helyezkednek el, akad a kötetben bibliográfiai esszé, szakirodalmi összefoglaló, kritika és tanulmány egyaránt. Szinte mindegyik szövegben előkerül a francia szakirodalom ismertetése, összegzése vagy leírása. A könyvben található nyolc értekezés többsége a képregény egyes kulturális változatai közti kölcsönhatásokkal foglalkozik, de a szerző egyik viszonyítási pontja mindig a BD. A kötet fejezetei három nagy tematikus blokk között oszlanak el (transzkulturalitás, a képregények kommunikációs használati módjai és új távlatok). A szövegek nem egyforma mélységben tárgyalják az egyes területeket, a kötet két hosszabb tanulmánya – *Képregény(alapú médiaközégek) és ismeretterjesztési lehetőségek*, illetve *A média geopolitikája. A képregénymédia példája* – a legkidolgozottabb.

Az első rész a *Transzkulturális áramlatokban* címet kapta, ahol a különféle képregényközégek egymásra hatásáról olvashatunk. Ha kronologikusan haladunk, logikus, hogy egy 2011-ben született szöveggel nyit a kötet, mindenestre nem jó felütés, mivel ez egyben a kötet legmeghaladottabb írása is – bár lábjegyzetekben kapunk reflexiókat a publikálás óta eltelt időre, nem csak jegyzetekkel ellátni, hanem akár frissíteni és újraírni is érdemes lett volna. Ez a bibliográfiai esszé jellegű értekezés a magyar képregény 2011-es helyzetét írja le a bande dessinée akkori tapasztalatai felől. A második fejezet címe egyben a tartalmát is jól megragadja: *Kéleti típusú képregény Magyarországon és francia nyelvterületen*. Ebben a szerző számos szakirodalmi munkát foglal össze, és elsősorban ezek alapján rekonstruálja az írás születésekor (2014-ben) aktuális helyzetet, azaz a manga Franciaországban látványos, itthon inkább csak látszólagos térhódítását. Az elsősorban leíró jellegű szöveg egy-egy állítása a manga hazai népszerűségével kapcsolatban ugyan már nem tartható, de ez legkevésbé sem a szerző hibája, hanem a médiapiac trendjeinek megjósolhatatlanságával függ össze. A harmadik szöveg (*Képregények transzkulturális helyzetekben*) izgalmas, érdekes és újszerű: az itthonról szinte egyáltalán nem látható afrikai képregények világába enged betekintést Marguerite About munkáin keresztül.

A kötet második tematikus blokkjában a képregények kommunikációs használati módjai kerülnek előtérbe. Ennek első tanulmánya – a már említett *Képregény-*

(*alapú médiaközégek*) és ismeretterjesztési lehetőségek – a kötet legösszetettebb szövege, és mivel számos ismeretterjesztéssel kapcsolatos elméletet előtár, ezért bőven túlmutat a képregényes tematikán, és emiatt a képregénytudományos közegen túl is hasznos lehet sokak számára. A szerző ezt követően arról gondolkodik, hogy a szervezeti kommunikációban miként használható a képregény. A felvillantott téma érdekes, és bár az avatatlanok számára elsőre furcsának hathat ez a párosítás, egyáltalán nem légből kapott, hanem nagyon is élő és releváns – Maksa Gyula számos példát hoz erről a speciális területről. Ezután a képregényriport és a rajzolt újságírás gyakorlatát tekinti át. Ez az irányzat nem csak a francia, hanem az amerikai képregényekben is jelentős – utalások szintjén megjelenik benne néhány példa ebből a közegekből is, ám ez is elsősorban a francia-belga BD ilyen jellegű darabjairól szól.

A könyv harmadik egysége az *Új távlatok* címet kapta. Az ebben olvasható hetedik fejezet mindössze egy francia nyelvű szakirodalom rövid kritikája, ám a kötetet záró *A média geopolitikája. A képregénymédia példája* ismét egy komplex, érdekesítő szöveg. Ez a másik igazán eredeti, nem csak a képregények iránt érdeklődők számára használható tanulmány a könyvben, ami a média-geopolitikai szemléletet (annak fogalmait és elméleteit) mutatja be. A médiatudomány, a földrajz és a politikatudomány tapasztalatait ötvöző interdiszciplináris megközelítés itthon újszerűnek hat. Ráadásul ebben az értekezésben az elmélet kerül az előtérbe, a képregény inkább csak illusztrációul szolgál.

A kötet, mint az jól látható, egyszerre sokszínű és némiképp széttartó, ám az egyes írások mögött meghúzódó érdeklődés és a bennük előkerülő példatár miatt mégis egységes. A könyvben felbukkanó elméleti kérdések a hazai médiatudományos közeg számára is érdekesek lehetnek – kiemelten az ismeretterjesztéssel és a média geopolitikájával kapcsolatos terjedelmesebb tanulmányok, amelyek hozzásegítenek egy-egy elméleti megközelítés vagy paradigma átlátásához és megértéséhez.

Gyakran merül fel a hazai képregényes színtéren az igény az olyan munkák iránt, amik a szélesebb közönség számára is fogyaszthatóak. Az ilyesfajta elvárások kielégítésére a *Képregények kulturaközi áramlatokban* nem alkalmas: nem működik ismeretterjesztő munkaként, de feltehetően nem is ezzel a céllal született. A szerző nyelvezete a műkedvelő közönség számára nem túl olvasóbarát; az írások elsősorban az akadémiai közeg számára készültek. Ez kissé sajnálatos, hiszen a könyv, ha megközelítésmódjában nem is, tartalmában mintha a szélesebb közönség felé is kacsingatna. Nekik viszont túl kevés lehet a fogalommagyarázat, valamint nehezen követhető számos okfejtés. A kötet egyes gondolatmenetei emellett belterjesnek hatnak, hiszen a hivatkozott művek és szerzők (legyenek azok akár képregények vagy szakkönyvek, akár képregényalkotók vagy -kutatók) jelentős része a hazai közegben kevésbé (vagy egyáltalán nem) ismert. A francia referenciák idegensége mellett olykor hiányoznak a honi képregényes példák. Maksa Gyula úgy kalandozik az itthon alig-alig ismert területeken, hogy nem minden esetben mutatja be azokat olyan mértékben, hogy egy érdeklődő (laikus) olvasó is megértse.

A szerző nem különösebben jó idegenvezető: rendkívül olvasott az általa kutatt területen, de a tudását nehézkesen adja át. Temérdek szöveget foglal össze röviden, ám viszonylag kevés elméletet taglal részletesen. Általában csak pár sorban

írja le a szakmunkák tartalmát, utalásokat tesz rájuk, viszont az itthon egyébként ismeretlen irodalmak alaposabb bemutatása sokszor elmarad, így a kötet ismeretanyagának egy része nehezen hasznosítható (a két nagyobb ívű tanulmány kivétel ez alól). Egyes fejezetek mintha nem is a hazai, hanem a nemzetközi tudományos élethez szólnának, azzal szeretnék párbeszédbe kerülni – magyarul. Azok számára, akik értenek franciául, mindez persze erény: a kötet óriási segítséget nyújthat az elinduláshoz a terület potenciális kutatóinak. Ha mindezek fényében meg kellene határozni, mégis ki a könyv célközönsége, egyértelmű a válasz: a képregényeket (is) olvasó szakmabeliek. Illetve természetesen mindenki, akit érdekelnek a kortárs BD-k vagy a kortárs frankofón médiatudomány meglátásai. Amennyiben valaki ezekkel ismerkedne, valószínűleg szívesen forgatja majd a kötetet.

Mint említettem, a médiatudomány egyik rákfenéje, hogy valami akár már a megjelenése idejére elavulhat. Ennek azonban a fordítottja is megeshet: aktuálissá is válhat. A kortárs magyar képregénypiacon (hivatalos kiadványként) jelenleg szinte nincs jelen a manga (bár ez bármikor változhat), amivel Maksa Gyula a könyvben sokat foglalkozik, ellenben a frankofón képregény nagyon is él, így a szerző által képviselt irány jelentősége a közeljövőben feltehetően nőni fog. Ma olyan BD-sorozatok olvashatunk magyarul, mint a *Lucky Luke*, az *Asterix*, az újraindított *Kockás* benne számos képregénnyel, a *Hupikék Törpikék*, a *Blacksad* vagy az *Incal*. Ezek egy része ugyan a kötet kéziratának lezárása után jelent meg (újra) a hazai piacon, ezért nem esik szó róluk a könyvben, viszont egy frankofón képregényekkel foglalkozó friss szakirodalom jelentőségét így is növelik. Maksa Gyula friss kötete újabb fontos lépés a szerző munkásságában, és jó alapot jelenthet azok számára, akik ezt a területet szeretnék kutatni. (*Erdélyi Múzeum-Egyesület*)

DUNAI TAMÁS

Felelős kiadó: IMRE LÁSZLÓ

Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége

Tipográfia: Kass János

Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége

Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza elnök-vezérigazgató

Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. Telefon és fax: (52) 412-626 — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900). További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 7200 Ft, félévi 3600 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.